Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 882 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership 10
Ibrokhim Gulomov

Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari 18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich

Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления 24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли

Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ... 27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna

Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari 32
Aziz Zikriyoev

O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari 40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna

Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida) 45
D. B. O'roqova

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari 50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li

Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar 55
Igitov Jurabek Kuzibekovich

Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish 63
Islamov Ozodjon

Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari 67
J. K. Boymurodov

Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari 72
Kadirxodjayeva Nilufar Raxmatullayevna

BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish 77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li

Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi 84
Layli Mirzayeva

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari 88
Luiza Komilovna Xaydarova

Umumta'lim muassasalari soninining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish 93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna

O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari 98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich

Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri 105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li

Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari 110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi

Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari 116
Qodirov Azizjon Anvarovich

Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimda sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari 121
Saidqulova Firuza Farmonovna

Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari 125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi

Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati 129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna

Hududlarda to‘g‘ridan to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo‘llari 136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.

Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari 143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna

Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar 149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov

Qishloq xo‘jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg‘or xorij tajribasi 154
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich

Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari 159
Yodgorova Xalima To‘lqinovna

Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o‘zaro bog‘liqligi tahlili 165
Raxmatov Adxam Itolmasovich

Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish 169
Suyunova Kamilla Baxromovna

Qishloq xo‘jaligida agrokimyo xizmatlar ko‘rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo‘llari 173
Tabayev Azamat Zaripbayevich

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari 178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.

Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking 183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna

Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy 186
Muhammadiyev Po‘latjon Ilhomjon o‘g‘li, Uzganbayeva Dilnoza Toxtasinovna

The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population 192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o‘g‘li

The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions 196
Babadjanov Abdirashid Musayevich

Behavioral Theory of the Firm 201
Egamberdieva Oydin Abror qizi

The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks 207
Egamova Makhfurat Esanovna

Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан 211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович

Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов 216
Бекимбетова Гулнора Маратовна

Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли 223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна

Меры по снижению доли теневой экономики в стране 228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон қизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли

Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан 232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев

Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане 237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна

Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов 243
Раупов Жамшид Рашидович

Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях 249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана........................255
Саиткамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы

Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами 261
Хакимова Майя Юрьевна

Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО 266
Зарипова Саёхат Зафаровна

Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari................................271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi

Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili 276
Abdusalomov Jaxongir O‘ktam o‘g‘li

Globallashuv sharoitida mamlakatimizda sug‘urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati 282
Anvarova Z.

The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children..286
Axtamov Djamshed Baxromovich

A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment...291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammat qizi

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi...296
Avazov Ilxom Ravshanovich

Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi 301
Axrorov Zarif Oripovich

Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta’minlanganlik darajasini tahlili 309
Ibragimov Qobil To‘xtamishovich

Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis...314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna

Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari...........319
Masharipova Manzura Alimbayevna

Korxonalarda benchmarketing strategiyalarini qo‘llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari 325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna

Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo‘llari...330
O‘ktamova Nargiza Narzulla qizi

Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili...334
Olimov Maqsudjon Komiljon o‘g‘li

Moliyaviy natijalar to‘g‘risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish...339
Pardayeva Zulfizar Alimovna

Raqamlashtirish sharoitida qo‘shma korxonasi faoliyatining tahlili 343
Rashidov Jamshid Xamidovich

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o‘rni...348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o‘g‘li

Raqamli iqtisodiyot sharoitda xizmat ko‘rsatishning ilmiy asoslari...352
Suyunov Asror Baxtiyorovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitda telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari..356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari 360
Turg‘unov Saloxiddin Jamol o‘g‘li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna

Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari 366
Usmanova Guljahon Ulug‘bek qizi

Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati 371
Xodjayev Anvar Rasulovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Transport Decarbonization Strategy 377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli

Temir yoʻl transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish 382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna

Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari 387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich

Issiqlik ta’minoti xizmatlarini koʻrsatish samaradorligi va sifatini baholash koʻrsatkichlari tizimi 390
Abdulaziz Abdumoʻminovich Matroʻziyev

Issiqlik ta’minoti xizmatlari sifatiga ta’sir etuvchi omillar va ularni baholash 394
Abdulaziz Abdumoʻminovich Matroʻziyev

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish 399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul oʻgʻli

Sugʻurta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati 404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna

Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari 409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich

Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma’sulligini ta’minlash mexanizmining amal qilish darajasi 416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich

Qishloq aholisining qishloq xoʻjaligida bilim va innovatsiyalarni oʻzlashtirishiga ta’sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida) 421
Bozorova Lobar Nuralevna

Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий 427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи

Mol-mulk soligʻining korxonalar faoliyatiga ta’siri 432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich

Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta’minlashning ustuvor yoʻnalishlari 438
Maxmudov Omon Tuxtayevich

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish 442
Moʻminova Ma’suda Baxtiyarovna

Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta’minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar 447
Nazarova Kamola Sattorali qizi

Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi 453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich

Oʻzbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari 460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat

Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI koʻrsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari 467
Turaeva Mastura Kurbanovna

Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса 471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев

Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari 478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich

Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish 482
Sa’dullayeva Asalxon Muzaffarovna

Koʻp tarmoqli fermer xoʻjaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari 485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich

Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi 490
Toʻxsanov Qudratillo Nozimovich

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish 495
Xamidova Z. U.

Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati 501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna

Kambagʻallikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi 505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy oʻgʻli

Oliy taʼlim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish 511
Shaymatova Nargiza Ashurovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida sugʻurta xizmatlari 516
Shodmonova Odina Gʻofur qizi

Fuqarolar davlat pensiya taʼminoti tizimining amaldagi holati tahlili 520
Sholdarov Dilshod Azimiddin oʻgʻli

Aholiga bank xizmatlari koʻrsatishning ijtimoiy ahamiyati 525
Eldor Uskanov

Innovatsion boshqaruvning ilgʻor xorijiy tajribalari 530
Yusupova Jamila Karamatdinovna

Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili (“OʻZBEKNEFTGAZ” AJ misolida) 534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich

Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash 541
Sobirov Azizbek Avzbekovich

Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari 548
Gadaev Ismat Yadgarovich

Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: toʻsiqlar va yechimlar 551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna

Oʻzbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yoʻllari 554
Kobilova Nasiba Xurramovna

Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy 561
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich

Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market 566
Musyeva Shoira Azimovna

Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi 570
Odina Nabiyevna Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi

Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish 575
Rashidova Xadicha Tursunalievna

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yoʻllari 581
Raxmanov Mexridin Sindarovich

Korporativ boshqaruv amaliyoti boʻyicha hisobot tuzish boʻyicha xorijiy tajriba 586
Tashmatov Rustam Xusanovich

Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari 592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich

Iqtisodiyotda turizm oʻrnini statistik baholash uslubiyoti 595
Zilola Jumanova

Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан 602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович

Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана 607
Кадиров Алишер Исмаилович

Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов 611
Раупов Жамшид Рашидович

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar 617
Rashidova Odina Olimjon qizi

Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане 622
Камалов Камоладдин Кахрамонович

Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni 626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari 630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi

Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotteling 635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna

Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari 644
Norboyev Odil Abrayevich

Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida 649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevna

O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari 654
Taxir Urkinbayev

Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari 658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich

Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification 663
Uktamova Nozima Narzulla kizi

Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari 667
Yadgarov Akram Akbarovich

Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц 673
Базарова Нигора Равшановна

Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash 684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari 689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li

Tashqi mehnat migratsiyasi 694
O. N. Djurayev

Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash 699
Otaboyeva Dildora

Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlat tajribasi 705
Raimov Xurshid Muxtorovich

Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari 711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar 716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li

Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari 723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich

O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari 731
Davranov Iskandar Jumayevich

Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish 738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li

Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development 744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi

"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida 749
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi

Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari 754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish 759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna

Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан 766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи

Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari 774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov

O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish........................780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich

Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений 787
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек

Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati........................795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna

Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов 802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризоевна

Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantishning konseptual asoslari 806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari 814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich

Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari........................819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari 823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich

Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari........................832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.

Kriptovalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar 835
Berdiqulov Jurabek

Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish 837
Hamroyev Sherzod Axtamovich

O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati 843
Turdimuratova Aziza Alisherovna

Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash........................846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi

Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash........................856
Zakirova Umida Maxamadaminovna

O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati 863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich

Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati 872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek

Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики 876
Алиева С.С.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

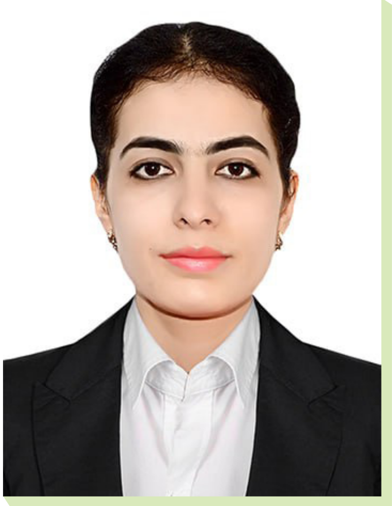

SUG'URTA TASHKILOTLARIDA HISOB SIYOSATINI ISHLAB CHIQISHNING AHAMIYATI

ORCID: 0000-0002-6325-1400

Abduraimova Maftunaxon Axmatovna
PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, "Audit" kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati yoritib berilgan. Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyatiga olimlar mushohadasi asosida aniqlik kiritilgan. Hisob siyosatini ishlab chiqish va samarali amal qilishi uchun amaliy tavsiyalar hamda xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: hisob siyosati, to'lov layoqati, moliyaviy mustaqillik, hujjatlar aylanmasi, korporativ boshqaruv, analitik va sintetik hisob, ish sifati, biznes-reja, buxgalteriya registrlari.

Abstract: This article highlights the importance of the development of accounting policy in insurance organizations. The importance of accounting policy development in insurance organizations is further enriched based on the observation of scientists. Practical recommendations and conclusions have been formulated for the development and effective implementation of the accounting policy.

Key words: Accounting policy, solvency, financial independence, document circulation, corporate management, analytical and synthetic accounting, work quality, business plan, accounting registers.

Аннотация: В данной статье описано важность разработки учетной политики в страховых организациях. Важность разработки учетной политики в страховых организациях дополнительно уточнена на основе наблюдений ученых. Сформулированы практические рекомендации и выводы для разработки и эффективной реализации учетной политики.

Ключевые слова: учетная политика, платежеспособность, финансовая независимость, документооборот, корпоративное управление, аналитический и синтетический учет, качество работы, бизнес-план, регистры бухгалтерского учета.

Bugungi kunda sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqish va uning metodologik asoslarini takomillashtirish dolzarb masala bo'lib kelmoqda. Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqish faoliyat uzluksizligini ta'minlash, mijozlar oldidagi majburiyatlarni bajarish, moliyaviy rentabellikni oshirish, to'lov layoqatini baholash, moliyaviy mustaqillikni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatining qanday shakllanganligiga qarab, faoliyatning qay darajada zamonaviy ko'rinishda aks etishi va ishlash mexanizmini ham bilish mumkin bo'ladi.

Hisob siyosati barcha tashkilotlarda buxgalteriya hisobini yuritish va tarmoqning xususiyatidan kelib chiqib, uning qoidalarini belgilab beradigan muhim hujjat hisoblanadi.

Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosati deganda, tashkilot rahbari tomonidan buxgalteriya hisobini yuritish, moliyaviy hisobotlarni rasmiylashtirish va to'ldirish, analitik va sintetik hisob yozuvlarini yuritish, moliyaviy hisobot tuzish, ichki hujjatlar aylanmasini tashkil qilish, xarajatlarni hisobga olish uchun qabul qiladigan usullarning yig'indisini o'z ichiga oladi.

"Hisob siyosati va moliyaviy hisobot" nomli 1-son BHMSga ko'ra, "buxgalteriya hisobini guruhlarga ajratish va xo'jalik faoliyati faktlariga baho berish, aktivlar qiymatini to'lash, hujjatlar aylanmasini, mol-mulkni ro'yxatga olishni tashkil etish usullari, buxgalteriya hisobida hisobotlarni qo'llanish usullari, hisob registrlari tizimi, axborotlarni ishlab chiqish va o'zga tegishli usullar, uslubiyatlar buxgalteriya hisobini yuritish usullariga kiradi" [1].

Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatining ahamiyati soha xususiyatini ochib berish va operatsiyalarni buxgalteriya hujjatlarida aks ettirishdan iboratdir. Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosati qoidalariga rioya etish, avvalo, korporativ boshqaruvni tashkil qilish va samarali olib borish uchun muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Ta'kidlash joizki, hisob siyosatini ishlab chiqish nafaqat qonun hujjatlarining talabi, shuningdek, tashkilot xarajatlarini, foyda olish ko'rsatkichlarini tartibga solish dastagi ham hisoblanadi. Hisob siyosatini ishlab chi-

qishda, har bir tashkilot o‘zining faoliyat turlaridan kelib chiqqan holda, mustaqil ishlab chiqadi, bir tashkilotning hisob siyosati ikkinchi bir tashkilot hisob siyosatiga o‘xshamaydi, ya’ni, tadbirkorlik faoliyatining har xil turlari uchun hisob siyosatining bir xil usullari mos kelmaydi.

Sug‘urta tashkiloti rahbari moliyaviy hisobotdan foydalanuvchilar uchun eng foydali axborot beradigan hisob siyosatini ishlab chiqish chog‘ida o‘z qarorlaridan foydalanishga haqlidir. Bunda qabul qilingan qarorlar amaldagi qonun hujjatlariga zid bo‘lmasligi kerak. Sug‘urta tashkilotlarida hisob siyosati tashkilotning buxgalteriya hisobini yuritish va tartibga solish kabi xususiyatlarini o‘z ichiga olgan ichki hujjati hisoblanadi.

8-BHXSga ko‘ra, “hisob ciyosati – bu tadbirkorlik subyekti tomonidan moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda va taqdim etishda qo‘llaniladigan muayyan tamoyillar, usullar, odatlar, qoidalar va amaliyotlardir. Hisob siyosatidagi o‘zgarishni va hisoblab chiqilgan bahodagi o‘zgarish natijasini istiqbolli qo‘llash – bu, mos ravishda:

a) hisob siyosati o‘zgargan sanadan keyin sodir bo‘ladigan operatsiyalar, boshqa hodisalar va sharoitlarga nisbatan yangi hisob siyosatini qo‘llashdir;
b) hisoblab chiqilgan bahodagi o‘zgarishning ta’sirini ushbu baholash ta’sir qilgan joriy va kelgusi davrlarda tan olish ekani keltirilgan.

Bundan tashqari, hisob siyosatidagi o‘zgarishlar faqat quyidagi hollarda o‘zgartirishi kerakligi keltirilgan:

a) agar o‘zgartirish MHXS tomonidan talab etilsa;
b) agar o‘zgartirishning natijasida moliyaviy hisobotlarda tadbirkorlik subyektining moliyaviy holatiga, moliyaviy natijalariga yoki pul oqimlariga operatsiyalarning, boshqa hodisalarning va sharoitlarning ta’siri to‘g‘risida ishonchli va o‘rinliroq ma’lumotlar aks ettirilsa, amalga oshirilishi mumkin.

Hisob siyosatidagi o‘zgarishning taqdim qilingan bir yoki undan ortiq oldingi davrlar uchun qiyosiy ma’lumotga nisbatan biror-bir davrga tegishli bo‘lgan ta’sirini aniqlashning amaliy imkoni mavjud bo‘lmaganida, tadbirkorlik subyekti yangi hisob siyosatini retrospektiv qo‘llashning amaliy imkoni mavjud bo‘lgan davrlardan eng birinchi davri (bu joriy davr ham bo‘lishi mumkin), boshiga bo‘lgan aktivlar va majburiyatlarning balans qiymatiga nisbatan qo‘llashi kerak hamda ushbu davrdagi kapitalning ta’sir qilingan har qanday tarkibiy qismining boshlang‘ich qoldig‘iga tegishli tuzatish kiritishi lozim” [2].

Hisob siyosatini shakllantirish tashkilotning tashkiliy tuzilmasidan, biznes turidan kelib chiqqan holda, faoliyat xususiyatlarini inobatga olib tuzilishi kerak. Ta’kidlash kerakki, hisob siyosati barcha tashkilotlarda birbiridan farq qilgan holda tuziladi. Hattoki, bir xil ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohasi bo‘lsa ham, farqlanishi mumkin.

Hisob siyosati bo‘yicha ko‘pgina ilmiy izlanishlar olib borilgan va olimlar o‘z qarashlarini ta’kidlab o‘tgan.

Xususan, Ye. S. Gridnevning fikricha, hisob siyosati – “bu korxona tomonidan biznes sharoitlariga mos keladigan buxgalteriya hisobi usullari majmuidir, ya’ni korxonaning iqtisodiy faoliyati axborotlarini birlamchi kuzatish, xarajatlarni taqsimlash, joriy operatsiyalarni aks ettirish va yakuniy umumlashtirish tartibini belgilaydigan buxgalteriya usullari yig‘indisidir” [3].

Z. Z. Safina, Yu.Ya. Raxmatullin ta’kidlashicha, “tashkilotning hisob siyosati soddalashtirilgan tizimdan foydalangan holda buxgalteriya hisobini yuritish va tashkilotning ishchi schotlar rejasi hamda buxgalteriya ishini tartibga soladigan umumiy tamoyillar yig‘indisidir” [4].

Turkiyalik iqtisodchi olimlar fikricha, “hisob siyosati moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishda korxona tomonidan qo‘llaniladigan prinsiplar, asoslar, qoidalar va amaliyotlar yig‘indisi hisoblanadi, ular aktivlar, majburiyatlar, daromadlar va xarajatlarni baholash hamda hisobga olish bilan bog‘liq usullardan iborat” [5].

V. V. Semenixin tomonidan olib borilgan tadqiqotda, “hisob siyosati tashkilotning barcha to‘laydigan soliqlari va imtiyozlari aks ettirilgan buxgalteriya usullari ekanligi, hamda, shunga muvofiq soliqlarni undirish talabi mamlakat qonunchiligidan kelib chiqqan holda belgilanishi kerak” [6] ta’kidlab o‘tilgan.

A. Z. Avlokulov tomonidan olib borilgan tadqiqotda hisob siyosati auditiga to‘xtalib o‘tilgan: “Hisob siyosati auditning dastlabki va eng katta hajmli obyektlaridan biri bo‘lganligi sababli auditorlik tekshiruvlarida ko‘plab audit amallarini qo‘llash zarur. Tekshiruv jarayonida auditor tomonidan qo‘llaniladigan usullar va amallar tekshirilayotgan xo‘jalik yurituvchi subyekt rahbariyati bilan kelishilishi shart. Mazkur usullar va amallarni qo‘llash hisob siyosatining izchilligi va qonuniyligiga haqqoniy baho berishda xizmat qilishi lozim. Hisob siyosati auditida xalqaro standartlarda belgilangan usullar va amallarning qo‘llanilishi xo‘jalik yurituvchi subyekt faoliyati natijalarini odilona baholash imkoniyatini yaratadi va audit ishi sifatining oshishiga xizmat qiladi” [7].

O. Yu. Bubnovaning keltirishicha, “hisob siyosati tashkilotning ichki hujjati bo‘lib, buxgalteriya hisobi va soliq hisobini yuritish qoidalarini belgilaydi. “Korxonaning hisob siyosati” atamasi 1980-yillarning oxirida qo‘llanila boshlangan bo‘lib, quyidagi buxgalteriya hisobi usullarini o‘z ichiga oladi:

- iqtisodiy faoliyat faktlarini guruhlash va baholash;
- aktivlar qiymatini so‘ndirish;
- hujjatlar aylanishini tashkil etish;
- inventarizatsiyani o‘tkazish;
- buxgalteriya hisobini yuritish;
- buxgalteriya registrlarini tashkil etish;
- axborotni qayta ishlash” [8].

TARAQQIYOT PROGRESS ПРОГРЕСС

Kuban davlat agrar universiteti professor-o‘qituvchilari A. A. Adamenko, S. X. Berlina va X.Sh. Xuako hisob siyosati borasida tadqiqotlar olib borib, quyidagi xulosalarga kelishgan: “hisob siyosati kompaniyani boshqarish vositasidir” [9].

A. V. Suvorovning ta’kidlashicha, “hisob siyosati buxgalteriya hisobi yozuvlarini yuritish va baholashni, shuningdek, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talab qiladigan barcha eslatmalar va operatsiyalarni hisobga olgan holda moliyaviy hisobotlarni muhim, tushunarli va ishonchli ma’lumotlar asosida tayyorlashni belgilaydi. Hisob siyosati hisobot shakllarining mazmuni va tuzilishini, shuningdek, ularni taqdim etish tartibini ham belgilaydi. Hisob siyosatini shakllantirish, mulkchilik shaklidan qat’i nazar, barcha tashkilotlarda yuritilishi zarurdir” [10].

PhD Z. Zufarova aynan hisob siyosati borasida tadqiqotlar olib borib, mazkur hujjatning mazmun-mohiyatini quyidagicha yoritgan: “xo‘jalik yurituvchi subyektlar tomonidan tashqi foydalanuvchilar uchun taqdim etiladigan moliyaviy hisobot axborotlarining sifati mazkur subyektlar tomonidan ishlab chiqilgan hisob siyosatiga bevosita bog‘liqdir. Hisob siyosati aktivlar, xususiy kapital, majburiyatlar, daromad va xarajatlarning moliyaviy hisobotda to‘g‘ri va normativ-huquqiy hujjatlar talablari asosida shakllanishini belgilab beruvchi hujjat hisoblanadi” [11].

I. P. Shkarevaning fikricha, “tashkilotning hisob siyosati tashkil qilingan oydan keyingi oyning birinchi sanasidan qo‘llanilishi kerak, tashkilot vaqti-vaqti bilan hisob siyosatiga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritishi zarur, bu albatta, MHXS asosida amalga oshirilishi, hisob siyosatidagi o‘zgarishlarni ikkita yondashuv asosida hisobga olish, ya’ni, retrospektiv yoki istiqbolli qo‘llash kerak” [12].

PhD B. N. Sayfutdinov esa o‘z tadqiqotida “hisob siyosati har qanday xo‘jalik yurituvchi subyektning hisobot davrida buxgalteriya hisobi ishlarini yuritishda qo‘llaniladigan qoidalar, usullar va talablar majmuasini o‘z ichiga mujassam etadi. Hisob siyosatining oqilona va izchil tuzilishi moliyaviy hisobot axborotlarining ishonchliligi va shaffofligi oshishiga xizmat qiladi” [13], degan xulosaga kelgan.

Umuman olganda, hisob siyosati tashkilotda qo‘llaniladigan buxgalteriya hisobini yuritish qoidalari, tashkilotning xususiyatlari va barcha maqsadlarini ifodalaydigan qarashlar to‘plami hisoblanadi. Quyidagi 1-rasmda sug‘urta tashkilotining hisob siyosatini kengroq ochib beramiz:

1-rasm: Sug‘urta tashkilotida hisob siyosatining tarkibiy tuzilishi[1]

1 Tadqiqotlar natijasida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

1-rasm ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, sug'urta tashkilotlari hisob siyosatining tarkibi va tuzilishi hisob siyosatining uslubiy jihatlari, hisob siyosatining tashkiliy jihatlari, hisob siyosatining texnik jihatlari, boshqa jihatlar va ularning tarkibiy qismlaridan iborat.

Sug'urta tashkilotining hisob siyosati moliyaviy, boshqaruv, soliq hisobi va yuridik jihatlarni ham o'z ichiga qamrab olishi mumkin. Sug'urta tashkilotida tuzilgan hisob siyosati, albatta, buxgalteriya qonunchiligi va standart talablariga asoslanishi lozim.

Sug'urta tashkilotlari tomonidan tanlangan hisob siyosati uning moliyaviy holatini va moliyaviy faoliyatini aks ettirishi lozim. Ma'lumki, hisob siyosatini ishlab chiqish bosh buxgalter zimmasiga yuklangan bo'lib, uni tasdiqlashni rahbar amalga oshirib, oqilona va sug'urta tashkilotiga aniq maqsadga erishish imkoniyatini yaratishi kerak. Shundan kelib chiqqan holda, ta'kidlash lozimki, hisob siyosati sug'urta tashkilotlari daromad va xarajatlarini boshqarish, strategiyasini belgilash, samarali ichki nazorat tizimini ishlab chiqish, kadrlar masalasini tartibga solish va vakolat lavozimlarini ishlab chiqish, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan har xil nizolarni bartaraf qilishda amaliy tavsiyalar bo'lib xizmat qilishi shart.

Sug'urta tashkilotlarida shakllantirilgan hisob siyosatining asosiy maqsadi va vazifasi, avvalo, faoliyatni tashkil etish hamda buxgalteriya hisobi yuritish usullarini to'g'ri tanlash va hujjatlar aylanishini tezkorligini ta'minlashdan iboratdir.

Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini shakllantirish sug'urta faoliyatining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, uning tashkiliy tuzilmasiga, faoliyat turiga, tashkilotning moliya strategiyasiga, raqamlashtirish holatiga, moddiy-texnik bazasiga, va albatta, kadrlarning malakaviy talabiga ham bog'liq bo'ladi.

Sug'urta tashkilotida buxgalteriya hisobi ishlarini samarali tashkil qilish va standart talablarini bajarishda hisob siyosatining o'rni beqiyosdir. Chunki samarali ishlab chiqilgan hisob siyosati axborotlarning ishonchliligini ta'minlashga va xarajatlarni to'g'ri yo'naltirib, majburiyatlarni to'g'ri taqsimlash hamda aktivlaridan oqilona foydalanish vazifasini bajarishga xizmat qiladi. Samarali hisob siyosati, avvalo, sug'urta tashkilotida katta axborot bazalarini va elektron hujjatlar aylanmasini tashkil qilish, ishlab chiqilgan strategiyani optimal bajarish orqali yuqori natijalarga erishish, xalqaro standartlar talablaridan unumli foydalanish va ushbu yo'ldagi harakatlarni o'z ichiga qamrab oladi.

Fikrimizcha, hisob siyosatini ishlab chiqishni quyidagi ketma-ketlik asosida amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

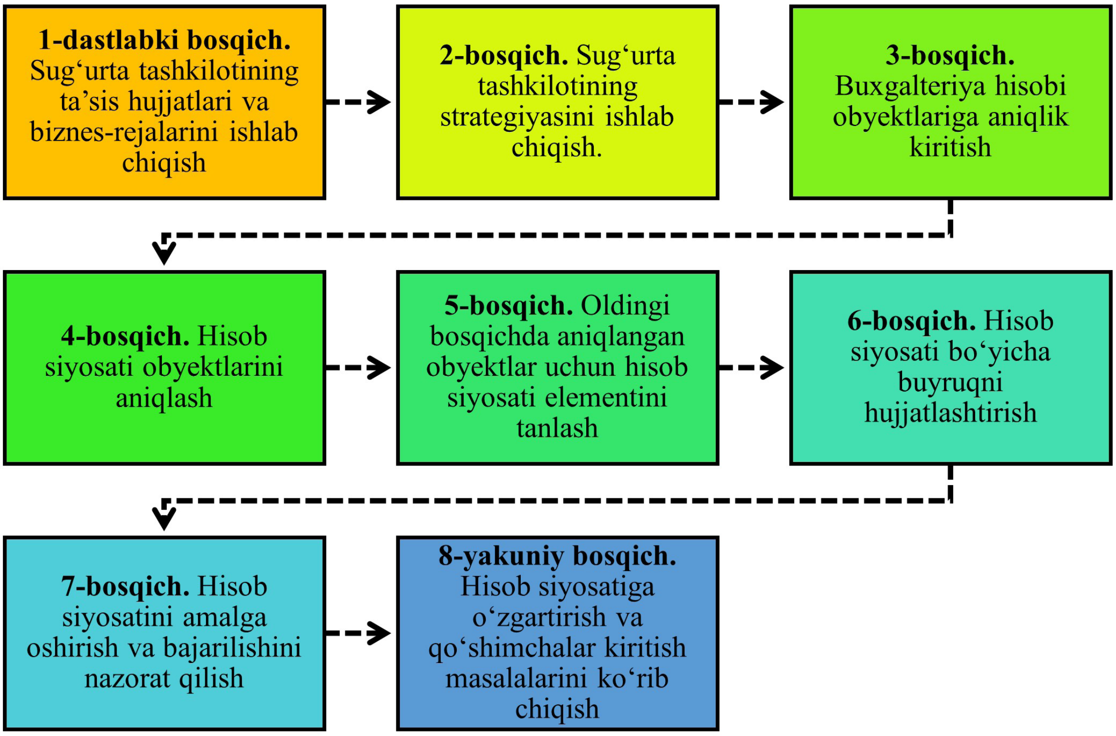

2-rasm: Sug'urta tashkilotida hisob siyosatini ishlab chiqish bosqichlari[2]

Mazkur rasm ma'lumotlari sug'urta tashkilotlarida samarali hisob siyosatini tuzish uchun foydali bo'ladi, deb hisoblaymiz.

2 Tadqiqotlar natijasida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Yuqorida keltirilgan fikr va mulohazalardan kelib chiqqan holda quyidagi xulosa va takliflar shakllantirildi:

- hozirgi kunda barcha tashkilotlarda hisob siyosatini tuzishning ahamiyati yuqori bo‘lishi bilan bir qatorda, u faoliyat strategiyasini belgilab beruvchi va biznes-rejani tuzishning optimal yechimi hisoblanadi. Biroq shunday bo‘lishiga qaramasdan, hisob siyosati nomigagina tuzilib, shaklan mavjud, degan qabilida ish olib borilmoqda. Taklif sifatida aytishimiz mumkinki, hisob siyosatini ishlab chiqishda har bir tashkilot o‘zining strategiyasidan kelib chiqishi va belgilangan bandlari asosida faoliyat yuritishi zarur;
- sug‘urta tashkilotlarida hisob siyosati boshqaruv hisobi sohasida ko‘p sonli muqobil variantlarni o‘z ichiga oladi. Masalan, tannarxni kalkulyatsiya qilish, tovar-moddiy zaxiralarni baholash usullarini belgilash, majburiyatlarni muddatida bajarish, aktivlardan samarali foydalanish va boshqalar. Shundan kelib chiqib ta’kidlash joizki, hisob siyosatining o‘rni yuqori va uning talablarini bajarish sug‘urta tashkilotlariga faqatgina iqtisodiy samara olib kelishi mumkin;
- hozirgi kunda mamlakatimizda xalqaro standartlarni qo‘llash jadal olib borilayotgan bir sharoitda, 1-son BHMS talablarini xalqaro standartlarga moslashtirish maqsadga muvofiq bo‘lar edi;
- sug‘urta tashkilotlarida hisob siyosatini tuzish orqali ularning soliq munosabatlarini ham tartibga solish mumkin bo‘ladi. Bu hisob siyosatida soliqlarni hisoblash va to‘lash tartibi bilan bog‘liq bo‘lgan masalalarni ochib beradi, shuningdek, sug‘urta tashkilotining barcha majburiyatlar bajariladi, soliqqa tortiladigan bazaning to‘g‘ri shakllantirish va soliqlarni o‘z vaqtida to‘lashga imkon beradi;
- sug‘urta tashkiloti hisob siyosati moliya-xo‘jalik faoliyatini tahlil qilish, biznes-rejalar tayyorlash, boshqaruv faoliyatiga oid maslahat berish buxgalteriya hisobini yuritishni raqamlashtirish va moliyaviy axborotlarning xavfsizligini ta’minlash ham aynan hisob siyosati vazifalariga kiradi.

Umuman olganda, hisob siyosati sug‘urta tashkilotining butun buxgalteriya hisob tizimini tashkil etib, samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish maqsadida, ma’lumotlarni yig‘ish vositalaridan biri hisoblanadi hamda maksimal foydaga erishish va samarali xizmat ko‘rsatish uchun ma’lumotlardan keng foydalanish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. “Hisob siyosati va moliyaviy hisobot” nomli 1-son BHMS. www.lex.uz
2. “Hisob siyosati, hisoblab chiqilgan baholardagi o‘zgarishlar va xatolar” nomli 8-son BHXS. www.ifac.org
3. Гриднев Е.С. Организация и ведение учетной политики на предприятии. //Экономические науки. №4, 2017г.
4. Сафина З.З., Рахматуллин Ю.Я. Оптимизация содержания учётной политики организации. //Экономические науки. 2014. ВЫПУСК №6 (50)
5. Oğuzhan BAHADIR, Büke TOLGA. Accounting policy options under IFRS: evidence from Turkey. //Accounting and Management Information Systems. Volume 12, No. 3, 2013. Pp. 388–404.
6. Семенихин В.В. Налог на имущество организаций и учетная политика. //Налогообложение. 23 (287) – 2011.
7. Avlokulov A.Z. Hisob siyosati auditini takomillashtirish yo‘nalishlari. //Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi ilmiy jurnali, 2024 4(02), 12-17 b.
8. Бубнова О.Ю. Правовое обеспечение учетной политики организации. //Экономика и право. № 9 (118) сентябрь 2016.
9. Адаменко А.А., Берлина С.Х., Хуако Х.Ш. Совершенствование учетной политики организации. //Вестник Академии знаний №14(3) 2015. Стр. 4-8.
10. Суворов А.В. Учетная политика кредитной организации и МСФО. Кредитные организации. //Международный бухгалтерский учет. 11 (107) – 2007.
11. Zufarova Z.R. Hisob siyosati auditini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: 2023 y. 56 b.
12. Шкарева И.П. Учетная политика организации и последствия ее изменения. //На пути к международным стандартам 30 (276) – 2013.
13. Sayfutdinov B.N. Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy hisobotni tuzish va auditini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: 2023 y. 56 b.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.